

ÚLOHA PROGRAMOV A PODPROGRAMOV OBRANNÉHO PLÁNOVANIA V KRÍZOVOM MANAŽMENTE

Ladislav Lašček^{*)}

ABSTRAKT

Článok približuje základné súvislosti tvorby systému krízového manažmentu v rámci procesov obranného plánovania. Poukazuje na niektoré ustanovenia, závery a nariadenia štátu na základe ktorých sa vytvárajú určité parametre formovania krízového manažmentu v SR v ekonomickom a materiálnom kontexte. V týchto procesoch významnú úlohu zohráva systém obranného plánovania jeho jednotlivé programy a medzirezortné podprogramy s osobitným postavením rezortného programu Obrana a medzirezortného programu Podpora obrany a ekonomická mobilizácia.

Kľúčové slová:

Krízový manažment, kapacity a spôsobilosti krízového manažmentu, obranné plánovanie, medzirezortný program Podpora obrany, hospodárska mobilizácia.

ABSTRACT

The article deals with basic relationships in the creation process of crisis management system in the planning process of national defense. Article shows the relevant provisions, regulations and conclusions on which to create the parameters determining the formation of crisis management in the Slovak republic in the material and economic context. The defense planning and the Defense support program play an important role in these processes. Then there are also interdepartmental programs of the Ministry of Defense of the Slovak Republic and The Economic mobilization.

Key words:

Crisis management, capacity and capabilities of crisis management, defense planning, interdepartmental program The Support of Defense, the economic mobilization

^{*)} Ladislav Lašček, doc. RSDr. CSc., Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, Katedra manažmentu, 031 06 Liptovský Mikuláš 6, tel.: 0960 423118, e-mail: ladislav.lascek@aos.sk

1. ÚVOD

Súčasný civilizačný vývoj ukazuje, že krízy a krízové situácie vojenského i nevojenského charakteru sa permanentne vyskytujú s rôznou intenzitou vo všetkých regiónoch a oblastiach sveta, zasahujú do života ľudí a významne ovplyvňujú vývoj v jednotlivých štátoch. Sú a možno predpokladať, že aj naďalej budú neoddeliteľnou súčasťou vývoja spoločenských podmienok vo svetovom meradle vrátane Slovenska. Po vstupe Slovenska do Euroatlantických bezpečnostných štruktúr riešenie týchto problémov ako je predvídanie rizík ich vzniku a ich eliminácia získava medzinárodný rozmer. V celej rade otázok, ktoré sú späté s tvorbou spôsobilostí a kapacít krízového manažmentu cestou legislatívne inštitucionálnych, organizačných, materiálnych, či personálnych podmienok je možné poukázať na krízový manažment, ako súčasť plánovania obrany štátu.

Za pripravenosť k aktivitám krízového manažmentu zodpovedá vláda SR, jednotlivé rezorty a špecializované organizácie štátu pre ktoré sa vytvárajú materiálne technické podmienky prostredníctvom systému plánovania s dôrazom na obranné plánovanie štátu. Potreba formovania systému krízového manažmentu vyplýva z potrieb a z komplexného hodnotenia výziev, rizík a hrozieb ako sú definované v bezpečnostných dokumentoch štátu a v podstatnej miere je ovplyvňovaná reálnymi ekonomickými možnosťami štátu, tvorbou potrebných zdrojov a materiálnych podmienok v tejto špecifickej oblasti jeho fungovania.

Cieľom tohto článku je poukázať na krízový manažment ako súčasť plánovania obrany štátu v systéme jeho bezpečnostnej stratégie. Priblížiť obranné plánovanie a jeho programy a medzirezortné podprogramy, ktoré plnia nezastupiteľnú úlohu v tvorbe materiálnych podmienok krízového manažmentu štátu.

2. FORMOVANIE KAPACÍT A SPOSOBILOSTÍ KRÍZOVÉHO MANAŽMENTU V OBRANNOM PLÁNOVANÍ

Jeden z dôležitých predpokladov efektívneho fungovania v systéme plánovania obrany štátu predstavuje správne vymedzenie a určenie väzieb krízového manažmentu, civilnej ochrany, civilného núdzového plánovania, nevojenskej infraštruktúry, hospodárskej mobilizácie, štátnych hmotných rezerv a ďalších oblastí vo vojenskej a nevojenskej sfére obrany. Zvláštnu úlohu v kontexte týchto otázok zohráva problém krízového manažmentu, ktorý možno chápať ako neoddeliteľnú súčasť riadenia bezpečnosti štátu na všetkých úrovniach, politických, vojenských, bezpečnostných, ekonomických, ekologických, záchranných a ďalších štruktúr a zložiek orientovaných na zabezpečovanie mieru, stability, bezpečnosť obyvateľstva a kvalitu životného prostredia.

Bezpečnostná stratégia štátu zdôrazňuje, že: „Základným predpokladom pre riadenie, výstavbu a rozvoj bezpečnostného systému SR sú fungujúce zákonodarne, výkonné a súdne orgány. Tieto sú zodpovedné za pripravenosť a akcieschopnosť krízového manažmentu a včasné prijímanie a realizáciu opatrení zameraných na zaručenie bezpečnosti občanov a štátu. Rozvoj bezpečnostného systému SR zohľadní

bezpečnostný potenciál SR a hodnotenie bezpečnostného prostredia. Bezpečnostný systém SR má byť spôsobilý:

- zabezpečovať jednotný systém riadenia vo všetkých krízových stavoch,
- identifikovať vznikajúcu krízovú situáciu a zabezpečiť včasné varovanie,
- analyzovať dosah krízovej situácie na bezpečnostné záujmy SR a navrhovať spôsob účasti SR na ich riešení,
- preventívne pôsobiť proti vzniku krízových situácií v prípade ich vzniku ich eliminovať na ich začiatku,
- reagovať na najpravdepodobnejšie hrozby, prispôsobovať sa zmenám bezpečnostnej situácie vrátane reakcie na neočakávané hrozby,
- zabezpečiť rýchle odstránenie následkov krízovej situácie a obnovu pôvodného stavu,
- zaručiť kontinuitu svojho fungovania. [4]

Zákon o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu, krízovým riadením v tomto období rozumie súhrn riadiacich činností orgánov a krízového riadenia, ktoré sú zamerané na analýzu a vyhodnotenie bezpečnostných rizík a ohrození, plánovanie, prijímanie preventívnych opatrení, organizovanie, realizáciu a kontrolu činností vykonávaných pri príprave na krízové situácie a pri ich riešení. [3] Výkonným orgánom systému krízového riadenia, ktorého úlohou je analyzovať riziká krízovej situácie, navrhovať opatrenia na jej riešenie a koordinovať činnosť zložiek v jeho pôsobnosti v období krízovej situácie je krízový štáb.

Ku skvalitneniu krízového riadenia štátu prispela vládou SR schválená novelizácia plánu použitia ozbrojených síl pre nevojenské ohrozenia ktorou sa rozšírili možnosti použitia ozbrojených síl v oblasti asistenčných úloh s dôrazom na ochranu zdravia a majetku občanov a štátu. V nadväznosti na to boli schválené situačné plány na použitie OS SR pri riešení vytypovaných krízových situácií nevojenského charakteru. Zintenzívnila sa spolupráca SR s kompetentnými orgánmi štátu v oblasti špecifickej prípravy profesionálnych vojakov ako aj v oblasti vzájomnej informovanosti o možnostiach, rozsahu a spôsoboch použitia síl a prostriedkov OS SR na plnenie úloh v uvedených situáciách.

V oblasti krízového riadenia obrany boli položené základy systémového prístupu schválením aktualizácie koncepcie krízového manažmentu v rezorte obrany. Jej cieľom je vybudovať funkčný systém včasnej výstrahy identifikujúci vznikajúce hrozby a umožňujúci včasné prijímanie efektívnych opatrení prepájajúc národné a medzinárodné nástroje v tejto oblasti.

K zefektívneniu medzinárodnej spolupráce v oblasti krízového riadenia zahŕňajúcej využitie spôsobilostí ozbrojených síl v oblasti asistenčných úloh prispela aj nová zmluva medzi Ministerstvom vnútra SR a Ministerstvom obrany SR o vzájomnej spolupráci, ktorá otvára priestor pre vzájomnú spoluprácu týchto rezortov v širokom spektre oblastí v stave bezpečnosti i v krízových situáciách vrátane spolupráce pri riešení nevojenských ohrození.

S cieľom integrácie národných postupov s postupmi krízového riadenia NATO bol vládou SR schválený Postup pri implementácii systému reakcie NATO na krízy (NCRS) v podmienkach SR, na ktorého základe bol za hlavného koordinátora implementácie NCRS v podmienkach SR určený minister obrany. Vytvorená

medzirezortná pracovná skupina koordinovala vypracovanie rezortných analýz a prípravu návrhov do Zoznamu opatrení národného systému reakcie na krízové situácie.

Zdokonaľovanie mechanizmov krízového manažmentu pre riešenie krízových a mimoriadnych situácií nevojenského charakteru posúdenia potreby aktualizácie plánov použitia ozbrojených síl pre ich riešenie sa objavuje ako dôležitá úloha v plánoch obrany SR. Pri plánovaní v oblasti podpory obrany je dôležitá koncepcia rozvoja núdzového plánovania spolu s potrebnými legislatívnymi úpravami a zároveň ich implementácia na národnej a rezortnej úrovni so zameraním na komplexné zabezpečenie zdrojov, síl a prostriedkov nevyhnutných na zvládnutie nevojenských ohrození a civilnú podporu ozbrojených síl a vojenských operácií. Významnú úlohu zohráva rozšírenie spôsobilosti OS SR na podporu a pomoc orgánom verejnej moci s dôrazom na rýchlu identifikáciu, kvantifikáciu a hodnotenie rizík a uplatňovanie postupov rýchleho a účinného obmedzenia ich nepriaznivého pôsobenia na zdravie, majetok občanov a štátu. Obstať nevyhnutné komunikačné prostriedky a materiálne zabezpečenie vrátane udržiavania nevyhnutného prístrojového vybavenia, osobných ochranných prostriedkov, zásob zdravotníckeho materiálu a finančného zabezpečenia pravidelných dodávok špecifických prípravkov do nevyhnutného prístrojového zariadenia zo zahraničia.

3. ÚLOHA PROGRAMOV OBRANNEHO PLÁNOVANIA V KRÍZOVOM MANAŽMENTE

Zodpovedajúce sily a prostriedky ozbrojených síl v rámci podpory verejnej správy a samosprávy pri riešení krízových situácií nevojenského charakteru sú zabezpečované prostredníctvom obranného plánovania, ktoré je však prioritne zamerané na potreby riešenia krízových situácií vojenského charakteru. Pre tieto situácie ozbrojené sily nepripravujú špeciálne kapacity a spôsobilosti, ale používajú na ich riešenie sily predurčené na plnenie ich hlavných úloh, ktoré sú v dobe výskytu krízových situácií dostupné. Vystupujú teda ako posila poskytovaná na odstránenie následkov, v dôsledku prírodných katastrof, alebo priemyselných havárií ak existujúce sily a prostriedky nie sú postačujúce. Podporu orgánom verejnej správy a samosprávy môžu poskytovať i pri udržiavaní verejného poriadku, ako aj v boji proti terorizmu.

Na rezortnej úrovni MO SR v systéme obranného plánovania, ktoré je upravené komplexnou metodikou obranného plánovania MO SR (2007) pre plánovanie síl a prostriedkov krízového manažmentu sú dôležité „Pokyny GR SEOP pre programovanie“ na programovací cyklus. Stanovujú programovú štruktúru, zámery a ciele programov a ich častí a plánovacie limity pre programovanie na konkrétne roky. V zámeroch a cieľoch programov rezortu MO vystupujú medzi šiestimi strategickými cieľmi a prioritami programovania v rezorte potreby národného krízového manažmentu. Tento dokument tiež stanovuje plánovacie limity a finančné zdroje pre túto špecifickú oblasť aktivít rezortu. V štruktúre plánovania zdrojov pre jednotlivé programy a podprogramy rezortu zaujíma osobitné miesto vyčlenenie zdrojov pre medzirezortné podprogramy „Výskum a vývoj na podporu obrany štátu-06E01“ a „Hospodárska mobilizácia štátu-06H02“.

K prioritným požiadavkám programu Obrana 096 rezortu MO SR tiež patrí poskytovať pomoc orgánom verejnej správy a samosprávy pri odstraňovaní následkov živelných pohrôm, havárií alebo katastrof. Požadované kapacity a spôsobilosti krízového manažmentu pre túto oblasť v podmienkach rezortu sú realizované v rámci tohto programu „sú zabezpečované a realizované manažérom programu „manažérmi podprogramov a programových prvkov a zodpovedjúcimi rozpočtovými disponentami. V štruktúre plánovania zdrojov v rámci tohto programu by malo plniť nezastupiteľnú a významnú úlohu tiež strednodobé plánovanie spotrebnej logistiky, kde z hľadiska účelu pre túto oblasť aktivít OS SR vystupujú do popredia zásoby pre obdobie krízovej situácie. Trvalé podfinancovanie rezortu MO v ostanom období spôsobuje v tejto oblasti obranného plánovania a tvorby síl a prostriedkov kritické situácie

V krízovom manažmente a v zabezpečovaní úloh krízového manažmentu v období krízových situácií plní dôležitú úlohu medzirezortný program „ Podpora obrany- 06E“. Má nadrezortný charakter a svojimi podprogramami sa na jeho plnení podieľa viac ústredných orgánov štátnej správy. Je financovaný správcami rozpočtových kapitol dotknutých rezortov . Gestorom tohto programu je minister obrany Slovenskej republiky a je tvorený podprogramami, ktorých manažérmi sú vedúci predstavitelia ústredných orgánov štátnej správy. Medzirezortný program je zameraný na zabezpečenie infraštruktúry , tovarov, služieb a činností poskytovaných ozbrojeným silám na zabezpečenie obrany štátu, vrátane ich udržiavania, rozvoja a obrany , ktoré sú uhrádzované zo štátneho rozpočtu. Do programu sú zahrnuté aj úlohy vyplývajúce z členstva Slovenskej republiky v NATO a EU pre oblasť podpory obrany. Obranná infraštruktúra, ktorú tvoria pozemky , stavby, budovy zariadenia, telekomunikačné energetické a dopravné systémy, informačné siete a zásoby štátnych hmotných rezerv, služby a činnosti, ktoré slúžia v čase vojny a vojnového stavu na zabezpečenie obrany štátu sú využiteľné i pri zabezpečovaní potrieb krízového manažmentu nevojenského charakteru. Súčasťou tohto programu je tiež medzirezortný podprogram MO SR „ Výskum a vývoj na podporu obrany“.

Rezortný podprogram“ Hospodárska mobilizácia“ MO SR 06H02, má rezortný rozmer. Na jeho plnení sa podieľajú všetky subjekty hospodárskej mobilizácie v pôsobnosti Ministerstva obrany SR a vybrané subjekty hospodárskej mobilizácie v pôsobnosti Ministerstva hospodárstva SR, ako uchovávatelia výrobných schopností. Je financovaný správcom rozpočtovej kapitoly Ministerstva obrany SR . Rezortný podprogram je zameraný na zabezpečenie požiadaviek Generálneho štábu ozbrojených síl SR na dodávky materiálu v krízovej situácii. . Základom vecnej a obsahovej náplne tohto rezortného podprogramu sú požiadavky Generálneho štábu ozbrojených síl SR na zabezpečenie dodávok materiálu a služieb pre obdobie krízovej situácie, ktoré vyplývajú z Dlhodobého plánu rozvoja SR a dokumentu“ Straty, spotreba a plánovaná úhrada materiálu ozbrojených síl SR, zabezpečenie služieb v čase krízovej situácie“, ktorý je každoročne spresňovaný na základe „Smerníc o spôsobe uplatňovania požiadaviek ozbrojených síl na príslušný kalendárny rok“. Požiadavky ozbrojených síl SR vychádzajú z počtov osôb, výzbroje, techniky a materiálu vojnovovo rozvíjaných ozbrojených síl SR, stanovených noriem a štruktúry zásob materiálu a noriem denných strát a spotreby. Jednotlivé požiadavky, ktoré smerujú k tvorbe tohto podprogramu sa na Ministerstve obrany SR vecne a obsahovo analyzujú z pohľadu stanovených zámerov, cieľov a pridelených finančných prostriedkov. Potom nasleduje integrácia

požiadaviek jednotlivých subjektov hospodárskej mobilizácie do rezortného programu. Rezortný podprogram je ďalej rozpracúvaný v systéme programového rozpočtovania a stáva sa záväzným dokumentom pre financovanie v oblasti hospodárskej mobilizácie MO SR.

ZÁVER

Otázkam a problémom rozvoja krízového manažmentu je vo vyspelých demokratických štátoch v ostatnom období venovaná zvýšená a komplexná pozornosť. Je neoddeliteľnou súčasťou riadenia ich obrany a bezpečnosti na všetkých úrovniach politických, bezpečnostných, ekonomických, ekologických, záchranných a ďalších zložiek orientovaných na zabezpečenie mieru, stability, bezpečnosti občanov a kvality ich života. Možno poukázať na rozširovanie spektra bezpečnostných problémov súčasného moderného sveta a určitý posun pozornosti na nevojenské zdroje ohrozenia v jednotlivých štátoch sveta. Mimoriadnu úlohu pri riešení problémov krízového manažmentu plní plánovanie obrany štátu, ktorého nosnú os pre tvorbu materiálnych kapacít a spôsobilostí pre oblasť krízového manažmentu vytvára systém obranného plánovania a jeho jednotlivé programy a podprogramy v rámci ktorých sa uskutočňuje konkrétne pričlenenie zdrojov ku stanoveným ulohám týchto programov.

LITERATÚRA

- [1] HORÁK, R. - KRČ, M. – ONDRUŠ, R. – DANIELOVÁ, L.: Průvodce krizovým řízením pro veřejnou správu. Praha: Linde , 2004
- [2] Komplexná metodika obranného plánovania MO SR 2007, Bratislava
- [3] Zákon o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu 387/2002 Z.z. Bratislava, 2002.
- [4] Bezpečnostná stratégia SR, Bratislava, 2005.
- [5] Smernice pre obrannú politiku SR, Bratislava, 2004.
- [6] FRIANOVÁ, V.: Využitie potenciálu OS SR v nevojenských krízových stavoch a situáciách. Zborník z vedecko odbornej konferencie.: Manažment teória , výučba prax 2011, AOS L. Mikuláš
- [7] BLAŽEK, V.- KELEMEN, M.: Poslanie a úlohy OS SR pre podporu činnosti krízového mnažmentu. Zborník vedeckých prác, roč.3. Vysoká škola bezpečnostného manažmentu .Košice, 2010

Článok recenzoval:
prof. Ing. Ladislav Šimák, PhD.